

KOMPENDIUM WIEDZY

**dotyczące szkolenia
pt. „Postępowanie i egzekucja
świadczeń nienależnie pobranych”**

Warszawa, 07.10.2024 r.

Szkolenie jest finansowane ze środków Samorządu Województwa Mazowieckiego.
Usługa jest wykonywana w ramach zadań realizowanych przez Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej.

**Biuro Szkoleń Kadr Pomocy Społecznej, Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej
ul. Grzybowska 80/82, 00-844 Warszawa, tel. 22 376 85 57, szkolenia@mcps.com.pl**

Kompendium wiedzy dotyczące szkolenia pt. „Postępowanie i egzekucja świadczeń nienależnie pobranych” zostało opracowane przez Joannę Jańczy na podstawie treści zawartych w:

1. Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (dalej KPA).
2. Ustawa z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (dalej pea)
3. Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (dalej ups).
4. Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (dalej usr).
5. Ustawa z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowaniu dzieci (dalej uwd).
6. Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (dalej pua).

Spis treści:

1. Świadczenia nienależnie pobrane a świadczenia nienależne.
2. Świadczenia rodzinne nienależnie pobrane.
3. Świadczenia nienależne.
4. Dochodzenie zwrotu świadczeń nienależnie pobranych.
5. Dochodzenie zwrotu świadczeń rodzinnych nienależnie pobranych.
6. Świadczenia wychowawcze i alimentacyjne.
7. Ustalenie świadczenia nienależnego – postępowanie.
8. Główne zasady KPA.
9. Egzekucja świadczeń nienależnie pobranych.
10. Podstawowe definicje egzekucji administracyjnej.
11. Co podlega egzekucji administracyjnej.

1. Świadczenie nienależnie pobrane a świadczenie nienależne

- Dwa pozornie tożsame sformułowania rodzą jednak skrajnie inne skutki.
- **Świadczenie nienależne** obiektywnie, np. wypłacane bez podstawy prawnej.
- Za kwoty nienależnie pobranych świadczeń uważa się:
 - **świadczenia wypłacone** mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie prawa do świadczeń albo wstrzymanie ich wypłaty w całości lub w części, jeżeli *osoba pobierająca świadczenie była pouczone o braku prawa do ich pobierania*;
 - **świadczenia przyznane lub wypłacone** na podstawie nieprawdziwych zeznań lub fałszywych dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzania w błąd organu wypłacającego świadczenia przez osobę pobierającą świadczenia.
- Przy świadczeniach nienależnie pobranych mamy złą wolę pobierającego - **pobrane przez osobę, której można przypisać określone cechy dotyczące stanu świadomości (woli) lub określone działania (zaniechania)**.
- **Reasumując: Za świadczenie nienależne uznaje się świadczenie wypłacone bez podstawy prawnej. Z kolei świadczenie nienależnie pobrane musi być zwrócone, gdyż osoba, która je przyjęła działała świadomie, w złej wierze, a więc wiedząc, że nie ma prawa pobierać określonego świadczenia.**
- **Obowiązek zwrotu takiego świadczenia obciąża tylko tego, kto przyjął świadczenie w złej wierze, wiedząc, że mu się ono nie należy.**

Art. 6 pkt 16 ups świadczenie nienależnie pobrane to świadczenie pieniężne uzyskane na podstawie przedstawionych nieprawdziwych informacji lub niepoinformowania o zmianie sytuacji materialnej lub osobistej.

Wyrok WSA w Lublinie z dnia 11 maja 2022 r. II SA/Lu 64/22

Skoro racjonalny ustawodawca w art. 6 pkt 16 u.p.s. posługuje się pojęciem „świadczenia nienależnie pobranego”, a nie „świadczenia nienależnego”, to przy ustalaniu świadczenia nienależnie pobranego i orzekaniu o jego zwrocie, nie wystarczy samo stwierdzenie, że świadczenia pieniężne z pomocy społecznej zostały - z obiektywnych względów - wypłacone nienależnie osobie lub rodzinie. To oznacza, że organ orzekając o zwrocie świadczenia, powinien badać, czy strona była świadoma tego, że świadczenie jej się nie należy, a więc **powinien oceniać winę strony**.

Przez nienależnie pobrane świadczenie należy rozumieć jedynie takie świadczenie pieniężne z pomocy społecznej, które zostało pobrane przez osobę lub rodzinę, jakiej można przypisać określone cechy dotyczące stanu świadomości (woli) lub określone działania (zaniechania). Stwierdzenie, że osoba lub rodzina korzystająca ze świadczeń pieniężnych wypłacanych przez organy pomocy społecznej pobrała takie świadczenia w sposób nienależny w rozumieniu art. 6 pkt 16 u.p.s., wymaga wykazania przez organy administracji, **że podmioty te miały świadomość co do zaistnienia okoliczności mających**

wpływ na przyznanie tego świadczenia i pomimo tego przedstawiły organowi nieprawdziwe informacje lub nie poinformowały o zmianie sytuacji materialnej bądź osobistej. Dla prawidłowego ustalenia istnienia obowiązku zwrotu nienależnie pobranego świadczenia decydujące znaczenie ma więc świadomość osoby lub osób pobierających świadczenie.

2. Świadczenia rodzinne nienależnie pobrane

Art. 30 ust 2 usr

Za nienależnie pobrane *świadczenia rodzinne* uważa się:

- 1) *świadczenia rodzinne* wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie, zawieszenie prawa do *świadczeń rodzinnych* lub zmniejszenie wysokości przysługujących *świadczeń rodzinnych* albo wstrzymanie wypłaty *świadczeń rodzinnych* w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca te świadczenia była pouczone o braku prawa do ich pobierania;
- 1a) *świadczenia rodzinne* wypłacone w związku z zastosowaniem przepisów o utracie i uzyskaniu dochodu - po ustaleniu, że wystąpiły okoliczności, o których mowa w art. 5 ust. 4c;
- 2) *świadczenia rodzinne* przyznane lub wypłacone na podstawie fałszywych zeznań lub dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd przez osobę pobierającą te świadczenia;
- 3) *świadczenia rodzinne* wypłacone w przypadku, o którym mowa w art. 23a ust. 5, za okres od dnia, w którym osoba stała się uprawniona do *świadczeń rodzinnych* w innym państwie w związku ze stosowaniem przepisów o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego, do dnia wydania decyzji o uchyleniu decyzji przyznającej *świadczenia rodzinne*;
- 4) *świadczenia rodzinne* przyznane na podstawie decyzji, której następnie stwierdzono nieważność z powodu jej wydania bez podstawy prawnej lub z rażącym naruszeniem prawa albo *świadczenie rodzinne* przyznane na podstawie decyzji, która została następnie uchylona w wyniku wznowienia postępowania i osobie odmówiono prawa do *świadczenia rodzinnego*;
- 5) *świadczenia rodzinne* wypłacone osobie innej niż osoba, która została wskazana w decyzji przyznającej *świadczenia rodzinne*, z przyczyn niezależnych od organu, który wydał tę decyzję.

Konsekwencje nienależnie pobranego świadczenia rodzinnego

2b. Od kwot nienależnie pobranych świadczeń rodzinnych, o których mowa w ust. 2 pkt 1-3 i 5, naliczane są odsetki ustawowe za opóźnienie.

2c. W przypadku, gdy nienależnie pobrane świadczenia rodzinne wynikają z decyzji tymczasowej wydanej na podstawie przepisów o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego, przepisu ust. 2b nie stosuje się.

3. Należności z tytułu nienależnie pobranych świadczeń rodzinnych ulegają przedawnieniu z upływem 3 lat, licząc od dnia, w którym decyzja o ustaleniu i zwrocie nienależnie pobranych świadczeń stała się ostateczna.

4. Bieg przedawnienia przerywa:

1) odroczenie terminu płatności należności,

2) rozłożenie spłaty należności na raty,

3) zastosowanie środka egzekucyjnego, o którym dłużnik został powiadomiony - przy czym po przerwaniu biegu terminu przedawnienia biegnie on na nowo odpowiednio od dnia następującego po dniu odroczenia terminu płatności należności, rozłożenia spłaty należności na raty lub zastosowania środka egzekucyjnego, o którym dłużnik został powiadomiony.

5. Decyzja o ustaleniu i zwrocie nienależnie pobranych świadczeń rodzinnych nie jest wydawana, jeżeli od terminu ich pobrania upłynęło więcej niż 10 lat.

8. Kwoty nienależnie pobranych świadczeń rodzinnych podlegają zwrotowi łącznie z odsetkami ustawowymi za opóźnienie na rachunek bankowy wskazany przez organ właściwy. Odsetki są naliczane od pierwszego dnia miesiąca następującego po dniu wypłaty świadczeń rodzinnych do dnia spłaty.

9. Organ właściwy, który wydał decyzję w sprawie nienależnie pobranych świadczeń rodzinnych, może umorzyć kwotę nienależnie pobranych świadczeń rodzinnych łącznie z odsetkami w całości lub w części, odroczyć termin płatności albo rozłożyć na raty, jeżeli zachodzą szczególnie uzasadnione okoliczności dotyczące sytuacji rodziny.

10. W przypadku zwrotu nienależnie pobranych świadczeń rodzinnych w formie czeku, nie realizuje się czeku, gdy kwota zwrotu jest niższa niż koszty obsługi czeku.

11. W przypadku śmierci osoby, która pobrała nienależnie świadczenia rodzinne, należności, o których mowa w ust. 2 i 8, wygasają.

- Art. 30 ust 6 i 7 usr:

Kwoty nienależnie pobranych *świadczeń rodzinnych* ustalone ostateczną decyzją podlegają potrąceniu z wypłacanych *świadczeń rodzinnych*, wypłacanych zasiłków dla opiekunów, o których mowa w ustawie z dnia 4 kwietnia 2014 r. o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów, wypłacanego świadczenia wychowawczego oraz wypłacanego świadczenia dobry start.

Nienależnie pobrane *świadczenia rodzinne* podlegają egzekucji w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji.

Szczególny przypadek po śmierci - art. 30a usr

1. Podmiot prowadzący rachunek płatniczy oraz bank i spółdzielcza kasa oszczędnościowo-kredytowa prowadzące rachunek inny niż płatniczy, a także wydawca instrumentu płatniczego są obowiązani zwrócić z tych rachunków organowi właściwemu na jego wniosek kwoty świadczeń rodzinnych przekazane po dniu śmierci osoby uprawnionej na ten rachunek albo instrument płatniczy.
2. Podmiot prowadzący rachunek płatniczy oraz bank i spółdzielcza kasa oszczędnościowo-kredytowa prowadzące rachunek inny niż płatniczy, a także wydawca instrumentu płatniczego są zwolnieni od wypłaty pełnej lub częściowej kwoty, o której mowa w ust. 1, jeżeli przed otrzymaniem wniosku organu właściwego dokonali z tych rachunków wypłat innym osobom i te wypłaty nie pozwalają zrealizować wniosku w całości lub części, oraz w terminie 30 dni od dnia otrzymania wniosku poinformują o tym ten organ, wraz ze wskazaniem osób, które pobrały wypłaty.
3. Zwrot kwot świadczeń rodzinnych, o którym mowa w ust. 1, uznaje się za zwrot świadczeń nienależnie pobranych.

3. Świadczenia nienależne

- ze świadczeniami nienależnie pobranymi mamy do czynienia tylko w przypadku świadczeń pieniężnych (wydatki na świadczenia o charakterze niepieniężnym nie mieszczą się w tym pojęciu);
- jeśli zostały uzyskane na podstawie okoliczności świadomego (!) wprowadzenia w błąd organu bądź świadomego (!) niepoinformowania o zmianie mającej istotny wpływ na prawo do świadczeń.

Przejęcie kompetencji na ZUS od 2022

Zgodnie z uzasadnieniem do zmiany ustawy: „Proponowane rozwiązanie ma na celu zmianę organu właściwego do ustalania prawa do świadczenia wychowawczego w ten sposób, że ma stać się nim ZUS. Oznacza to, że w konsekwencji ZUS m.in.: ...stanie się właściwym do składania wniosku o przyznanie prawa do świadczenia i jego wypłaty, w tym wydawania decyzji o odmowie przyznania świadczenia wychowawczego, zmiany prawa do tego świadczenia albo rozstrzygnięcia w sprawie nienależnie pobranego świadczenia, będzie egzekwować nienależnie pobrane świadczenie wychowawcze w rozumieniu Ustawy 500+, w tym umarzać kwoty nienależnie pobranych świadczeń wychowawczych.

WSA Szczecin II SA/Sz 595/23

Obowiązek obciąża tylko tego, kto przyjął świadczenie w złej wierze, wiedząc, że mu się ono nie należy, co dotyczy zarówno osoby, która została pouczona o okolicznościach, w jakich nie powinna pobierać świadczeń, jak też tej osoby, która uzyskała świadczenie na podstawie nieprawdziwych zeznań, dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd instytucji zobowiązanej do wypłaty świadczenia. Zatem dla prawidłowego ustalenia istnienia obowiązku zwrotu nienależnie pobranego świadczenia decydujące znaczenie ma świadomość osoby pobierającej świadczenie.

WSA w Szczecinie II SA/Sz 23/23

Nie można uznać pobranych świadczeń za nienależne, jeżeli strona przyjmowała je bez świadomości, że jej się nie należały. Przyjmuje się zatem, że obowiązek obciąża tylko tego, kto przyjął świadczenie w złej wierze, wiedząc, że mu się ono nie należy, co dotyczy zarówno osoby, która została pouczona o okolicznościach, w jakich nie powinna pobierać świadczeń, jak też tej osoby, która uzyskała świadczenie na podstawie nieprawdziwych zeznań, dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd instytucji zobowiązanej do wypłaty świadczenia. Zatem dla prawidłowego ustalenia istnienia obowiązku zwrotu nienależnie pobranego świadczenia decydujące znaczenie ma świadomość osoby pobierającej świadczenie.

4. Dochodzenie zwrotu świadczeń nienależnie pobranych z ups

Art. 104 ust 3 ups

Wysokość należności, o których mowa w ust. 1 (świadczenia nienależnie pobranego), podlegających zwrotowi oraz terminy ich zwrotu ustala się w drodze decyzji administracyjnej.

Decyzja musi zawierać:

- stwierdzenie, że świadczenie zostało pobrane nienależnie,
- wysokość nienależnie pobranego świadczenia,
- obowiązek jego zwrotu,
- termin wykonania obowiązku.
- ewentualnie wysokość potrącenia i z jakich świadczeń.

W przypadku posiadania uprawnień do świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej kwoty opłat, o których mowa w art. 97, oraz nienależnie pobranych świadczeń pieniężnych podlegają potrąceniu z bieżących wypłat, nie więcej jednak niż 50% aktualnie pobieranego świadczenia). Takich wymogów jak np. termin nie ma w pozostałych przypadkach nienależnych świadczeń.

5. Dochodzenie zwrotu świadczeń rodzinnych nienależnie pobranych

Tutaj też musi być **decyzja**, bo art. 30 wskazuje:

3. Należności z tytułu nienależnie pobranych świadczeń rodzinnych ulegają przedawnieniu z upływem 3 lat, licząc od dnia, w którym **decyzja o ustaleniu i zwrocie** nienależnie pobranych świadczeń stała się ostateczna.

5. **Decyzja o ustaleniu i zwrocie** nienależnie pobranych świadczeń rodzinnych nie jest wydawana, jeżeli od terminu ich pobrania upłynęło więcej niż 10 lat.

6. Kwoty nienależnie pobranych świadczeń rodzinnych ustalone ostateczną decyzją podlegają potrąceniu z wypłacanych świadczeń rodzinnych, wypłacanych zasiłków dla opiekunów, o których mowa w ustawie z dnia 4 kwietnia 2014 r. o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów, wypłacanego świadczenia wychowawczego oraz wypłacanego świadczenia dobry start. i od terminu ich pobrania upłynęło więcej niż 10 lat.

9. Organ właściwy, **który wydał decyzję w sprawie nienależnie pobranych** świadczeń rodzinnych, może umorzyć kwotę nienależnie pobranych świadczeń rodzinnych łącznie z odsetkami w całości lub w części, odroczyć termin płatności albo rozłożyć na raty, jeżeli zachodzą szczególnie uzasadnione okoliczności dotyczące sytuacji rodziny.

6. Świadczenia wychowawcze i alimentacyjne

Również i tu musi być decyzja, co wynika z:

- **art. 25 uwd 6**: Decyzja o ustaleniu i zwrocie nienależnie pobranego świadczenia wychowawczego nie jest wydawana, jeżeli od terminu jego pobrania upłynęło więcej niż 2 lata.

- **Art. 23 pua ust 2:** Należności z tytułu nienależnie pobranych świadczeń ulegają przedawnieniu z upływem 3 lat, licząc od dnia, w którym decyzja o ustaleniu i zwrocie nienależnie pobranych świadczeń stała się ostateczna.

7. Ustalenie świadczenia nienależnego – postępowanie

Postępowanie o ustalenie i zwrot świadczenia nienależnie pobranego jest zwykłym postępowaniem toczącym się w ramach wymogów KPA, a co za tym idzie muszą być respektowane jego zasady plus dodatkowe wymogi z przepisów szczególnych.

1. Musi być wszczęcie postępowania i zawiadomienie o nim strony.
2. Musi być postępowanie dowodowe.
3. Musi być umożliwienie zapoznania z aktami i wypowiedzenia się co do dowodów art. 10 kpa.
4. Należy zbadać przesłanki zastosowania ewentualnych ulg.

8. Główne zasady KPA:

1. **Zasada praworządności - art. 6 kpa:** „Organy administracji publicznej działają na podstawie przepisów prawa” – do każdego działania musi być podana podstawa prawna.
2. **Zasada prawdy obiektywnej, zasada uwzględniania interesu społecznego i słusznego interesu obywateli - art. 7 kpa:** „W toku postępowania organy administracji publicznej stoją na straży praworządności, z urzędu lub na wniosek stron podejmują wszelkie czynności niezbędne do dokładnego wyjaśnienia stanu faktycznego oraz do załatwienia sprawy, mając na względzie interes społeczny i słuszny interes obywateli.”
3. **Zasada rozstrzygnięcia wątpliwości prawnych na korzyść strony - art. 7a kpa:** „Jeżeli przedmiotem postępowania administracyjnego jest nałożenie na stronę obowiązku bądź ograniczenie lub odebranie stronie uprawnienia, a w sprawie pozostają wątpliwości co do treści normy prawnej, wątpliwości te są rozstrzygane na korzyść strony, chyba że sprzeciwiają się temu sporne interesy stron albo interesy osób trzecich, na które wynik postępowania ma bezpośredni wpływ.”
4. **Współdziałanie organów administracji publicznej - art. 7b kpa:** „W toku postępowania organy administracji publicznej współdziałają ze sobą w zakresie niezbędnym do dokładnego wyjaśnienia stanu faktycznego i prawnego sprawy, mając na względzie interes społeczny i słuszny interes obywateli oraz sprawność postępowania, przy pomocy środków adekwatnych do charakteru, okoliczności i stopnia złożoności sprawy.”
5. **Zasada zaufania do władzy publicznej - art. 8 kpa:** „Organy administracji publicznej prowadzą postępowanie w sposób budzący zaufanie jego uczestników do władzy publicznej, kierując się zasadami proporcjonalności, bezstronności i równego traktowania.”

Szkolenie jest finansowane ze środków Samorządu Województwa Mazowieckiego.
Usługa jest wykonywana w ramach zadań realizowanych przez Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej.

6. **Zasada informowania stron - art. 9 kpa:** „Organy administracji publicznej są obowiązane do należytego i wyczerpującego informowania stron o okolicznościach faktycznych i prawnych, które mogą mieć wpływ na ustalenie ich praw i obowiązków będących przedmiotem postępowania administracyjnego. Organy czuwają nad tym, aby strony i inne osoby uczestniczące w postępowaniu nie poniosły szkody z powodu nieznamości prawa, i w tym celu udzielają im niezbędnych wyjaśnień i wskazówek.”
 7. **Zasada przekonywania - art. 11 kpa:** „Organy administracji publicznej powinny wyjaśniać stronom zasadność przesłanek, którymi kierują się przy załatwieniu sprawy, aby w ten sposób w miarę możliwości doprowadzić do wykonania przez strony decyzji bez potrzeby stosowania środków przymusu.”
 8. **Zasada szybkości i prostoty postępowania - art. 12 §2 kpa:** „Sprawy, które nie wymagają zbierania dowodów, informacji lub wyjaśnień, powinny być załatwione niezwłocznie.”
 9. **Zasada pisemności postępowania - art. 14 kpa:** „Sprawy należy załatwiać w formie pisemnej lub w formie dokumentu elektronicznego w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne (Dz. U. z 2020 r. poz. 346, 568, 695, 1517 i 2320), doręczanego środkami komunikacji elektronicznej.”
 10. **Zasada dwuinstancyjności postępowania - art 15 kpa:** „Postępowanie administracyjne jest dwuinstancyjne, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej.”
- 11. Art. 10 kpa – Zasada czynnego udziału strony w postępowaniu:**
- § 1. Organy administracji publicznej obowiązane są zapewnić stronom czynny udział w każdym stadium postępowania, a przed wydaniem decyzji umożliwić im wypowiedzenie się co do zebranych dowodów i materiałów oraz zgłoszonych żądań.
 - § 2. Organy administracji publicznej mogą odstąpić od zasady określonej w § 1 tylko w przypadkach, gdy załatwienie sprawy nie cierpi zwłoki ze względu na niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia ludzkiego albo ze względu na grożącą niepowetowaną szkodę materialną.
 - §3. Organ administracji publicznej obowiązany jest utrwalić w aktach sprawy, w drodze adnotacji, przyczyny odstąpienia od zasady określonej w § 1.

Terminy załatwienia sprawy:

Art. 35 kpa:

- §1. Organy administracji publicznej obowiązane są załatwiać sprawy bez zbędnej zwłoki.
- §2. Niezwłocznie powinny być załatwiane sprawy, które mogą być rozpatrzone w oparciu o dowody przedstawione przez stronę łącznie z żądaniem wszczęcia postępowania lub w oparciu o fakty i dowody powszechnie znane albo znane z urzędu organowi, przed którym toczy się postępowanie, bądź możliwe do ustalenia na podstawie danych, którymi rozporządza ten organ.

Szkolenie jest finansowane ze środków Samorządu Województwa Mazowieckiego.
Usługa jest wykonywana w ramach zadań realizowanych przez Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej.

§3. Załatwienie sprawy wymagającej postępowania wyjaśniającego powinno nastąpić nie później niż w ciągu miesiąca, a sprawy szczególnie skomplikowanej - nie później niż w ciągu dwóch miesięcy od dnia wszczęcia postępowania, zaś w postępowaniu odwoławczym - w ciągu miesiąca od dnia otrzymania odwołania.

Art. 36 kpa

§1. O każdym przypadku niezakończono sprawy w terminie organ administracji publicznej jest obowiązany zawiadomić strony, podając przyczyny zwłoki, wskazując nowy termin załatwienia sprawy oraz pouczając o prawie do wniesienia ponaglenia.

§2. Ten sam obowiązek ciąży na organie administracji publicznej również w przypadku zwłoki w załatwieniu sprawy z przyczyn niezależnych od organu.

Decyzja z ustawy o pomocy społecznej

Wysokość należności, o których mowa w ust. 1, podlegających zwrotowi oraz terminy ich zwrotu ustala się w drodze decyzji administracyjnej.

Czy to musi być zawsze w formie 1 decyzji?

Naczelny Sąd Administracyjny (I OSK 4/20) wskazał, że **powinna być jedna decyzja**, bo: „jak to trafnie wskazał Sąd pierwszej instancji przepis ten wskazuje jakie konieczne elementy powinna zawierać decyzja wydana w przedmiocie nienależnie pobranych świadczeń z pomocy społecznej, tj.: stwierdzenie, że świadczenie zostało pobrane nienależnie, wysokość nienależnie pobranego świadczenia, obowiązek jego zwrotu oraz termin wykonania obowiązku. Z wykładni językowej owego przepisu wywieść należy, że wszystkie wymienione w nim elementy powinny znaleźć się w jednej decyzji, wydanej po przeprowadzeniu jednego postępowania rozstrzygającego wszystkie wskazane w tym przepisie kwestie. Przemawia za tym umieszczenie w wykładanym przepisie spójnika „oraz” i określenia decyzji administracyjnej w liczbie pojedynczej a nie mnogiej. Za taką interpretacją omawianego przepisu przemawia także wykładnia systemowa. Ustawodawca dążąc w ostatnich latach do ujednoczenia praktyki zwrotu świadczeń nienależnie pobranych, w różnych dziedzinach życia społecznego zmienił uregulowania dotyczące procedury ściągania tych należności. Przykładowo należy wskazać na zmiany z dniem 18 września 2015 r. art. 30 ust. 5 i 6 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2015 r. poz. 1302, art. 3) i art. 23 ust. 2 i 4 ustawy z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (Dz. U. z 2015 r. poz. 1302, art. 1). Dokonując tych zmian ustawodawca ustalił, że w sprawach nienależnie pobranych świadczeń jedną decyzją ustala się wysokość nienależnie pobranych świadczeń i orzeka się o ich zwrocie ustalając termin zwrotu. Świadczy to o tym, że ustawodawca ma na względzie

Szkolenie jest finansowane ze środków Samorządu Województwa Mazowieckiego.

Usługa jest wykonywana w ramach zadań realizowanych przez Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej.

uproszczanie procedur ściągania nienależnie pobranych świadczeń i szybkość postępowań w tym przedmiocie, co jest w interesie zarówno organów administracji jak i stron postępowania.

Wyrok WSA we Wrocławiu IV SA/Wr 44/23

Postępowanie w przedmiocie zwrotu należności ponoszonych zastępczo przez gminę oraz odstąpienia od żądania ich zwrotu jest jednym postępowaniem. Zatem w ramach tego jednego postępowania konieczne jest wyjaśnienie, czy zachodzi szczególnie uzasadniony przypadek, zwłaszcza z uwagi na sytuację osoby zobowiązanej. **Decyzja, o której mowa w art. 104 ust. 3 u.p.s. jest wydawana jedynie w celu przeprowadzenia egzekucji obowiązku niezrealizowanego przez osobę zobowiązaną i stanowi tytuł egzekucyjny będący podstawą prawną do przeprowadzenia egzekucji administracyjnej. Zaś regulacja z art. 104 ust. 4 u.p.s. winna być interpretowana w świetle zasad i celów pomocy społecznej.** Przy czym, co istotne rozstrzygnięcie wydawane na tej podstawie (art. 104 ust. 4 u.p.s.) jest decyzją uznaniową, jednak w sensie procesowym musi zostać wydana, jeżeli został zgłoszony wniosek na podstawie art. 104 ust. 4 u.p.s. w ramach postępowania dotyczącego zwrotu należności poniesionych zastępczo przez gminę. W tym zakresie organ nie może działać z urzędu, przy czym w świetle zasad ogólnych postępowania, w szczególności zaś zasady prawdy obiektywnej, zasady zaufania i zasady informowania art. 7, art. 8 i art. 9 k.p.a., obowiązkiem organu jest pouczenie strony postępowania o jej uprawnieniach i możliwości złożenia takiego wniosku.

Decyzja w ups musi określać termin zwrotu świadczenia.

Nie do przyjęcia jest sytuacja, w której decyzja nie zawiera określonego przepisem art. 104 ust. 3 ups jej elementu, dotyczącego terminu zwrotu określonej w niej należności. Nie można zaakceptować w demokratycznym państwie prawnym nakładania na obywatela obowiązku zwrotu świadczeń w taki sposób, który tworzy stan niejasności co do terminu wykonania obowiązku, nie uwzględnia realnej możliwości jego wykonania przez zobowiązanego, jak też może uniemożliwić późniejsze skuteczne prowadzenie egzekucji niewykonanego obowiązku. **Wyrok WSA w Gorzowie Wielkopolski II SA/Go 756/20**

Decyzja o zwrocie świadczenia nienależnie pobranego – art. 107 kpa

§1. Decyzja zawiera:

- 1) oznaczenie organu administracji publicznej;
- 2) datę wydania;
- 3) oznaczenie strony lub stron;
- 4) powołanie podstawy prawnej;

- 5) rozstrzygnięcie;
- 6) uzasadnienie faktyczne i prawne;
- 7) pouczenie, czy i w jakim trybie służy od niej odwołanie oraz o prawie do zrzeczenia się odwołania i skutkach zrzeczenia się odwołania;
- 8) podpis z podaniem imienia i nazwiska oraz stanowiska służbowego pracownika organu upoważnionego do wydania decyzji;
- 9) w przypadku decyzji, w stosunku do której może być wniesione powództwo do sądu powszechnego, sprzeciw od decyzji lub skarga do sądu administracyjnego - pouczenie o dopuszczalności wniesienia powództwa, sprzeciwu od decyzji lub skargi oraz wysokości opłaty od powództwa lub wpisu od skargi lub sprzeciwu od decyzji, jeżeli mają one charakter stały, albo podstawie do wyliczenia opłaty lub wpisu o charakterze stosunkowym, a także możliwości ubiegania się przez stronę o zwolnienie od kosztów albo przyznanie prawa pomocy.

§2. Przepisy szczególne mogą określać także inne składniki, które powinna zawierać decyzja. (np. 104 ups)

§3. Uzasadnienie faktyczne decyzji powinno w szczególności zawierać wskazanie faktów, które organ uznał za udowodnione, dowodów, na których się oparł, oraz przyczyn, z powodu których innym dowodom odmówił wiarygodności i mocy dowodowej, zaś uzasadnienie prawne - wyjaśnienie podstawy prawnej decyzji, z przytoczeniem przepisów prawa.

§4. Można odstąpić od uzasadnienia decyzji, gdy uwzględnia ona w całości żądanie strony; nie dotyczy to jednak decyzji rozstrzygających sporne interesy stron oraz decyzji wydanych na skutek odwołania.

§5. Organ może odstąpić od uzasadnienia decyzji również w przypadkach, w których z dotychczasowych przepisów ustawowych wynikała możliwość zaniechania lub ograniczenia uzasadnienia ze względu na interes bezpieczeństwa Państwa lub porządek publiczny.

9. Egzekucja świadczeń nienależnie pobranych

- Art. 104 ust 1. ups: Należności z tytułu wydatków na świadczenia z pomocy społecznej, z tytułu opłat określonych przepisami ustawy oraz z tytułu nienależnie pobranych świadczeń podlegają ściąganiu w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji.
- Art. 30 ust 7 usr: Nienależnie pobrane *świadczenia rodzinne* podlegają egzekucji w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji.
- Art. 25 ust 8 upw: Nienależnie pobrane *świadczenie wychowawcze* podlega egzekucji w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji.

Szkolenie jest finansowane ze środków Samorządu Województwa Mazowieckiego.
Usługa jest wykonywana w ramach zadań realizowanych przez Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej.

- Art. 23 ust 6: Nienależnie pobrane świadczenia wraz z odsetkami podlegają egzekucji w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji.

10. Podstawowe definicje egzekucji administracyjnej

Organ egzekucyjny - rozumie się przez to organ uprawniony do stosowania w całości lub w części określonych w ustawie środków służących doprowadzeniu do wykonania przez zobowiązanych ich obowiązków o charakterze pieniężnym lub obowiązków o charakterze niepieniężnym oraz zabezpieczania wykonania tych obowiązków.

- Art. 19. [Organy egzekucyjne obowiązków o charakterze pieniężnym]
- §1. Naczelnik urzędu skarbowego jest organem egzekucyjnym uprawnionym do stosowania wszystkich środków egzekucyjnych w *egzekucji administracyjnej* należności pieniężnych oraz do zabezpieczania takich należności w trybie i na zasadach określonych w dziale IV, z zastrzeżeniem § 2-8.

Organ rekwizycyjny - rozumie się przez to:

- a) organ egzekucyjny o tej samej właściwości rzeczowej co organ egzekucyjny prowadzący postępowanie egzekucyjne,
- b) właściwego naczelnika urzędu skarbowego - w przypadku braku organu o tej samej właściwości rzeczowej co organ egzekucyjny prowadzący postępowanie egzekucyjne - któremu organ egzekucyjny prowadzący postępowanie egzekucyjne zlecił wykonanie czynności egzekucyjnych.

Egzekutor - rozumie się przez to pracownika obsługującego organ egzekucyjny, uprawnionego do dokonywania czynności egzekucyjnych.

Czynność egzekucyjna - rozumie się przez to wszelkie podejmowane przez organ egzekucyjny działania zmierzające do zastosowania lub zrealizowania środka egzekucyjnego.

Dłużnik zajętej wierzytelności - rozumie się przez to dłużnika zobowiązanego, jak również bank, pracodawcę, podmiot prowadzący działalność maklerską, trasata oraz inne podmioty realizujące, na wezwanie organu egzekucyjnego, zajęcie wierzytelności lub innego prawa majątkowego zobowiązanego.

Wierzyciel - rozumie się przez to podmiot uprawniony do żądania wykonania obowiązku lub jego zabezpieczenia w administracyjnym postępowaniu egzekucyjnym lub zabezpieczającym.

Zobowiązany - rozumie się przez to osobę prawną albo jednostkę organizacyjną nieposiadającą osobowości prawnej albo osobę fizyczną, która nie wykonała w terminie

Szkolenie jest finansowane ze środków Samorządu Województwa Mazowieckiego.
Usługa jest wykonywana w ramach zadań realizowanych przez Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej.

obowiązku o charakterze pieniężnym lub obowiązku o charakterze niepieniężnym, a w postępowaniu zabezpieczającym - również osobę lub jednostkę, której zobowiązanie nie jest wymagalne albo jej obowiązek nie został ustalony lub określony, ale zachodzi obawa, że brak zabezpieczenia mógłby utrudnić lub udaremnić skuteczne przeprowadzenie egzekucji, a odrębne przepisy na to zezwalają.

Właściwy organ jednostki samorządu terytorialnego - rozumie się przez to odpowiednio wójta, burmistrza (prezydenta miasta), starostę lub marszałka województwa.

Wstrzymanie czynności egzekucyjnych - rozumie się przez to wstrzymanie wykonania wszystkich lub części zastosowanych środków egzekucyjnych, które nie powoduje uchylecia dokonanych czynności egzekucyjnych.

Wstrzymanie postępowania egzekucyjnego - rozumie się przez to wstrzymanie wykonania zastosowanych środków egzekucyjnych, które nie powoduje uchylecia dokonanych czynności egzekucyjnych, oraz niepodejmowanie nowych środków egzekucyjnych.

Zajęcie egzekucyjne - rozumie się przez to czynność organu egzekucyjnego, w wyniku której organ egzekucyjny nabywa prawo rozporządzania składnikiem majątkowym zobowiązanego w zakresie niezbędnym do wykonania obowiązku objętego tytułem wykonawczym.

Zajęcie zabezpieczające - rozumie się przez to czynność organu egzekucyjnego, w wyniku której organ egzekucyjny nabywa prawo rozporządzania składnikiem majątkowym zobowiązanego w zakresie niezbędnym do zabezpieczenia wykonania przez niego obowiązku objętego dokumentem stanowiącym podstawę zabezpieczenia, ale która nie prowadzi do przymusowego wykonania obowiązku.

Tytuł wykonawczy jest podstawą wszczęcia postępowania egzekucyjnego w administracji, wystawiony jest przez dokument urzędowy stwierdzający istnienie i wymagalność obowiązku, który wynika z tytułu wykonawczego inaczey wystawiony przez wierzyciela dokument urzędowy, stwierdzający istnienie i wymagalność obowiązku. Zakresem tytułu wykonawczego objęte są jednolity tytuł wykonawczy (art. 26 § 1a pea.) oraz zagraniczny tytuł wykonawczy.

Jednolity instrument - rozumie się przez to dokument państwa członkowskiego, o którym mowa w art. 113s ust. 1 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz. U. z 2021 r. poz. 275, z 2022 r. poz. 2581 i 2640 oraz z 2023 r. poz. 852); od 20 maja 2023 r.

Jednolity tytuł wykonawczy - rozumie się przez to dokument państwa członkowskiego, o którym mowa w art. 3 pkt 4 ustawy o wzajemnej pomocy.

Zagraniczny tytuł wykonawczy - rozumie się przez to dokument określony w przepisach ustawy o wzajemnej pomocy.

11. Co podlega egzekucji administracyjnej?

- należności pieniężne przekazane do *egzekucji administracyjnej* na podstawie innych ustaw np. o pomocy społecznej czy świadczeniach rodzinnych,
- odsetki,
- koszty egzekucyjne i koszty upomnienia,
- obowiązki o charakterze niepieniężnym pozostające we właściwości organów administracji rządowej i samorządu terytorialnego lub przekazane do *egzekucji administracyjnej* na podstawie przepisu szczególnego.

Egzekucję administracyjną stosuje się do obowiązków określonych w art. 2, gdy wynikają one z decyzji lub postanowień właściwych organów, albo - w zakresie administracji rządowej i jednostek samorządu terytorialnego - bezpośrednio z przepisu prawa, chyba że przepis szczególny zastrzega dla tych obowiązków tryb egzekucji sądowej.

Czynności zmierzające do zastosowania egzekucji administracyjnej:

- obowiązek wszczęcia egzekucji administracyjnej (art. 6 § 1 upea.),
- sporządzenie tytułu wykonawczego (art. 26 ust. 1 upea.),
- złożenie wniosku o wszczęcie egzekucji administracyjnej.

Moment wszczęcia postępowania egzekucyjnego

- dzień doręczenia zobowiązanemu odpisu tytułu wykonawczego;
- dzień doręczenia dłużnikowi zajętej wierzytelności zawiadomienia o zajęciu wierzytelności lub innego prawa majątkowego, jeżeli to doręczenie nastąpiło przed doręceniem zobowiązanemu odpisu tytułu wykonawczego.

Uprawnienia i obowiązki wierzyciela

- Uprawnienia i obowiązki wierzyciela związane z przerwaniem toku postępowania egzekucyjnego.
- Uprawnienia i obowiązki wierzyciela dotyczące zapewnienia skutecznego przeprowadzenia egzekucji.

Szkolenie jest finansowane ze środków Samorządu Województwa Mazowieckiego.
Usługa jest wykonywana w ramach zadań realizowanych przez Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej.

- Podejmowanie rozstrzygnięć oraz wyrażanie stanowiska przez wierzyciela w sprawach dotyczących postępowania egzekucyjnego.
- Prawo wierzyciela do wnoszenia środków prawnych.
- Obowiązki wierzyciela związane z ponoszeniem kosztów egzekucyjnych oraz opłaty komorniczej – co do zasady obciążony jest zobowiązany.

Uprawnienia i obowiązki wierzyciela związane z przerwaniem toku postępowania egzekucyjnego

- Wierzyciel może żądać zawieszenia postępowania egzekucyjnego (art. 56 § 1 pkt 4 upea.).
- Wierzyciel może żądać umorzenia postępowania egzekucyjnego (art. 59 § 1 pkt 9 upea.).